

боку підприємств і часто засаджують деревами і чагарниками. В залежності від шкідливості виробництва розрізняють п'ять класів санітарно-захисних зон: 1-й – 1000 м, 2-й – 500 м, 3-й – 300 м, 4-й – 100 м, 5-й – 50 м [3].

Глобальна проблема екологічного забруднення буде існувати до тих пір, поки все людство не об'єднається для її вирішення, тому що від цього належить майбутнє наступних поколінь. Як говорить древня індійська сентенція: «Природа - це не те, що ми отримали у спадщину від пращурів, а те що ми взяли у позику від нащадків».

Література

1. Биохимическая оценка состояния городской среды // Экология. - 1997. - № 2. - 160 с.
2. Головне управління статистики у Херсонській області - <http://ks.ukrstat.gov.ua>
3. Злобин Ю.А. Основы экологии. - К.: Лібра, 1998. - 249 с.
4. Рядов І.С. Екологічний фактор відтворення населення України: Автореф. дис. канд. економ. наук. - Київ: Інститут економіки, 1998. - 17с.

ЗБЕРЕЖЕННЯ ВІКОВИХ ДУБІВ ЗІНЬКІВЩИНИ – БОТАНІЧНИХ ПАМ'ЯТОК ПРИРОДИ

Лукаш О., Харченко Л., Стецюк Н.О.

*Зіньківська спеціалізована школа I-III ступенів №2 Полтавської області
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка*

Для Полтавщини широколистяні ліси із едифікаторною роллю дуба звичайного є зональним типом рослинності, і дуб, як деревна порода, в регіоні є аборигенним видом, що засвідчує його поважний вік у нашій місцевості. Досить часто поодинокі дуби (або їх групи) є останцями дібров, які були поширені на територіях, які нині зайняті сільськогосподарськими угіддями, забудовами та ін. Оскільки дуб є символом міцності, довголіття, саме його висаджували на честь значних подій, як то є навіть народження людини. Нині досить часто вікові дуби зустрічаються на території Полтавської області. Більшість із них на сьогодні заповідані і є ботанічними пам'ятками природи. Такі об'єкти у локальній природно-заповідній мережі Зіньківського району відсутні.

Нами впродовж 2009-2012 рр. здійснена робота із виявлення, обстеження та обґрунтування доцільності збереження та охорони вікових дубів на території Зіньківського району, а саме в селах Ступки, Малі Будища, Лютенські Будища, Петрівка, Бобрівник та Ланьки. Дослідження проводилося в два етапи. На першому етапі (2009-2010 рр.) виявлено і описано 12 вікових дерев дуба звичайного, за результатами чого підготовлено наукові обґрунтування доцільності їх заповідання в статусі ботанічних пам'яток природи місцевого значення; питання винесено за нашою ініціативою на сесії Шилівської, Малобудищанської, Лютенськобудищанської сільських рад й отримано позитивні рішення землевласників. На другому етапі (2011-2012 рр.) виявлено ще п'ять дерев дуба звичайного в селах Бобрівник та Ланьки, проведено обстеження вікових дерев, розроблені наукові характеристики на них, підготовлені наукові обґрунтування доцільності їх заповідання.

Опис вікового дерева здійснювався за такими показниками: вік дерева, висота, охоплення стовбура, форма крони (овальна, куполоподібна, колоноподібна), стан рослини (незадовільний, задовільний, добрий, без

ознак ослаблення, ослаблений, дуже ослаблений, всихаюча, свіжий сухостій, старий сухостій); плодоношення (відсутнє, слабке, середнє, сильне); захворювання та пошкодження (наявність дупел, сухих гілок, плодкових тіл трутових грибів та ін.). Оцінку їх сучасного біологічного та екологічного стану надаємо за чотириступеневою оціночною шкалою деревних рослин. За результатами досліджень наводимо характеристики на об'єкти.

Дерево дуба звичайного знаходиться в с. Ступки Зіньківського району між подвір'ям колишньої школи та домоволодінням Захарченка Миколи Макаровича. Землекористувач – Проценківська сільська рада. Висота дерева – 25,6 м, охоплення стовбура – 4,0 м. Проекція крони: Пн. – 8 м; Пд. – 4 м; Зх. – 9 м; Сх. – 4 м. Крона неправильної форми внаслідок враження дерева блискавкою близько 40 років тому (зі слів громадянина М.М. Захарченка) на висоті 5 м. Наявна значна кількість сухих гілок 3-го, 4-го, 5-го порядків. Перше галуження крони відмічене на висоті 4,5 м. Дерево має масивний стовбур. На висоті до 4 м порожнин, шляхом простукування, не виявлено. Стан дерева задовільний. Зі слів місцевого жителя Миколи Макаровича Захарченка, цього дуба пам'ятає його дідусь (ще з середини ХІХ ст.). Виходячи зі слів Захарченка М. М. та спираючись на формулу з визначення віку дерева ($I=K \times C$, де I – вік дерева, K – коефіцієнт, C – охоплення стовбура дерева) орієнтовний вік дерева – 400 років. Воно екологічну й краєзнавчу цінність. Його біолого-екологічний стан є задовільним.

Вікове дерево дуба звичайного знаходиться в селі Петрівка на відстані 20 метрів на північ від подвір'я сільського клубу. Землекористувач – Шилівська сільська рада. Площа – 0,02 га, висота – 28 м, охоплення стовбура – 4,1 м, діаметр – 1,3 м, орієнтований вік – 410 років, біолого-екологічний стан – добрий. За переказами старожилів, історичне минуле села Петрівка пов'язане із паном Черненком, який звів маєток ще за часів кріпацтва. Будинок зберігся і до цього часу – нині це приміщення сільського клубу. Сам господар проживав у м. Полтава, а до Петрівки приїздив відпочивати та займатися господарством. Із народженням сина пан саджав дуба, а якщо народжувалася донька – клена. За переказами, дубів росло три. Яка доля спіткала інших – невідомо, але довго поруч із дубом був величезний пень. Дерево має екологічну й історико-культурну цінність.

Вікове дерево дуба звичайного знаходиться в с. Малі Будища на території господарського подвір'я сільськогосподарського ТОВ «Околиця» (Малобудищанська сільська рада). Площа – 0,02 га, висота дерева – 19 м, орієнтовний вік – 380 (± 5) років, біолого-екологічний стан – добрий. Перше галуження відмічено на висоті 2,3 м. Дерево має рівномірно розгалужену з потужними боковими гілками крону. Дуб рясно плодоносить. Зі слів місцевих краєзнавців, цей дуб знаходився на землях козаків роду Мокляків. Весь куток села пізніше звався «Мокляківщина». На початку ХХ ст. заможні родини Мокляків були розкуркулені, а земля перейшла в колгоспну власність. У місцевості, де росте цей дуб, згадується окраїна великого лісу. Потім від нього залишився перелісок, а в наш час – лише цей дуб. Дерево має екологічну й краєзнавчу цінність.

Група із дев'яти вікових дерев дуба звичайного знаходиться в с. Лютенські Будища. Землекористувач – Лютенсько-Будищанська сільська рада. Територіально дерева знаходяться: на території дільничної лікарні (одне дерево); за територією лікарні ближче до артезіанської шпари (одне); в сільському парку біля магазину (одне); в сільському парку біля меморіального комплексу загиблим воїнам у роки Великої Вітчизняної війни (одне); в парку за 20 м від дороги «Лютенські Будища – Бірки» (три); в парку за 70 м до адміністративного будинку Лютенсько-Будищанської школи (два). Висота дерев знаходиться в межах 18-24 м,

обхват – 2,35-3,1 м; орієнтовний вік – 245-310 років. На більшості дерев виявлені незначні пошкодження, сухі гілки і плодові тіла трутових грибів. Їх біолого-екологічний стан – задовільний, крім дуба, що знаходиться на території дільничної лікарні, – він у доброму стані.

Вікові поодинокі дуби виявлені й обстежені нами в с. Бобрівник або на його околицях: на території дитячого садка; за 200 м від церкви; біля житлових будинків на відстані 5 м від ґрунтової дороги; на південній околиці села за 10 м від лісу. Висота дерев знаходиться в межах 21-27 м, обхват стовбура – 2,95-3,6 м, орієнтовний вік 290-360 років. На нашу думку, останній об'єкт є одним із найстаріших дерев Зіньківщини. Деревина мають задовільний та добрий стани.

Вікове дерево дуба звичайного знаходиться в с. Ланьки (Пишненківська сільська рада) на кинутій садибі Мірошніченко Олени. Висота дерева – 20 м, охоплення стовбура – 3,3 м, орієнтовний вік – 320 років, біолого-екологічний стан – добрий. Дерево добре плодоносить.

Таким чином, досліджувані вікові дерева Зіньківщини мають добрий та задовільний стан. Так як усі вони є деревами-довгожителлями, їх поважний вік складає 245-410 років, і вони, певним чином, пов'язані з історією місцевостей (одні є залишками природних зведених дібров, інші – висаджені місцевими жителями), маємо підстави рекомендувати взяти їх під державну охорону шляхом оголошення ботанічними пам'ятками природи місцевого значення як унікальні природні об'єкти, що мають особливе наукове, естетичне та пізнавальне значення. Це є актуальним для району ще й тому, що показник заповідності його становить лише 1,02%, тоді як на Полтавщині за останні 15 років він зріс майже в 5 разів (від 0,2% до 4,95%). Природно-заповідна мережа Зіньківського району потребує оптимізації як у відношенні кількісного та якісного складу об'єктів, так і збільшення площі природно-заповідного фонду району за рахунок розширення меж існуючих та створення нових об'єктів, зокрема й ботанічних пам'яток природи. Ми свідомо того, що створення навіть 17 ботанічних пам'яток природи суттєво не підвищить показник заповідності для району, оскільки їх загальна площа буде складати лише 0,34 га (виходячи з того, що проєкція одного дерева в середньому становить 0,02 га), однак це дозволить зберегти пам'ять природи Зіньківщини – дуби-патріархи.

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ГІГРОФІТОНУ (HYGRONYTON - NY) УРБАНОФЛОРИ МИКОЛАЄВА

Мельник Р.П.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

Одним із елементів сучасного флористичного дослідження є встановлення комплексної диференціації флори в межах дослідженої території. Під екофлоротопологічним комплексом ми розуміємо флористичне утворення топологічного рівня, що включає весь комплекс біорізноманіття, яке являє собою сукупність локальних популяцій, що мають схожі адаптивні ознаки, набуті в ході тривалої екологічної еволюції і утворюють певні еколого-ценотичні спільності на основі екологічної відповідності умовам сучасних місцезростань [1].

Екофлоротопологічний комплекс є найменшим флористичним утворенням внутрішньої диференціації регіональної флори. Він приурочений до найменшої структурної одиниці ландшафту – мікроекотопу – однорідного елементу рельєфу з однаковим мікрокліматом, вологістю та ґрунтом. Об'єднання екологічно детермінованих мікроекотопів, які утворюють